

Een versie van dit artikel is gepubliceerd in het blad De Eerste Dag, 2011 nr. 1.

Het citeren of doorgeven van deze tekst is toegestaan, mits met bronvermelding.

De auteur van deze tekst is dr. Piet van Veldhuizen – www.woordenmetzielenzin.nl

3e zondag na Epifanie

Jesaja 49:1-7, Psalm 139, Matteüs 4:12-25 en 1 Korintiërs 1:1-9

In deze teksten gaat het in verschillende toonaarden over 'Gods mensenkind', de mens voor Gods aangezicht, de mens met wie God een weg gaat. In de psalm en bij Paulus speelt het samengaan van zelfkennis en Godskennis een grote rol. In profetie en evangelie staat die éne geroepene centraal die van allen wordt afgezonderd om uiteindelijk allen tot heil te zijn. Voor de prediking zou ik een keus maken tussen óf Paulus en de psalm, óf Jesaja en het evangelie.

Psalm 139 wordt veel gelezen en gezongen, maar altijd weer wordt aan het einde een deel weggelaten: de dichtregels waarin de ik-figuur in woede ontsteekt en Gods tegenstanders vervloekt en dood wenst. Maar juist in een psalm die erover gaat dat je tot in het diepste gekend bent door God en dat er niets te verstoppen valt, is het op zijn plaats dat de gram er ook uitkomt. Zéker als daarna toch weer het oordeel aan God wordt teruggegeven, want dat gebeurt in de slotverzen: 'als ik ernaast zit, moet U het maar zeggen'. Het is tegen de teneur van heel de psalm om alleen de lieve delen ervan in de mond te nemen. Woede en wrok krijgen hun expressie in het lied, maar ingebed in het besef dat ze niet het laatste woord hebben en dat ze in het licht van Gods oordeel mogen wegvloeien. Toegegeven: berijmd zingen kun je die scheldverzen niet, al was het maar omdat het verknipt is om de woede op dezelfde tonen te zingen als de vrede; maar gelezen moeten ze worden, want het gaat in deze psalm om de genadige transparantie waarin al onze troebelheid aan Gods welwillende licht komt.

Net zo bedrieglijk als het kan zijn om van die psalm alleen de mooie verzen te zingen, is het om van 1 Korintiërs alleen de openingsparagraaf te lezen. Het is een complimenteuzer perikoop, maar iedereen weet dat zoveel lof aan het begin van een brief weinig goeds voorspelt voor het vervolg. In vers 10, direct na onze lezing, volgt het 'maar' dat de opmaak is voor zestien hoofdstukken kritiek en correctie. Als je die in een keer doorleest, zie je dat het populaire 13e hoofdstuk, over de liefde, de meest snijdende kritiek bevat: als je hebt wat jullie hebben, als je doet wat jullie doen, maar de liefde is niet de drijfveer, dan is het helemaal niets. Dus als Paulus in de aanhef vaststelt dat het zijn adressanten aan geen geestesgave ontbreekt, is dat een dubbelzinnig compliment: met geestesgaven richten ze ravage in de gemeente aan, door ermee over elkaar te willen heersen. Als hij in de aanhef suggereert dat alles in Korinte zich uitstrekt naar de ontmoeting met Jezus Christus, wil hij in feite het Korintische gemeentelven in het licht van Jezus zetten. God is trouw, zo besluit de aanhef. Dat is een bemoediging, maar ook impliciete kritiek: aan de *pistis* van God zal het niet liggen - laten we het over die van jullie hebben. Tegelijk biedt Gods genadige trouw een veilige ruimte om het menselijk tekort in Korinte onder ogen te zien. Zo liggen Psalm 139 en het hele project van 1 Korintiërs in elkaars verlengde.

In Jesaja 49 gaat het over de door God gekozene (Israël, en/of Gods dienstknecht) die uiteindelijk een licht voor alle volken zal zijn, maar daarvoor een leven in duisternis zal kennen, weggedrukt in een hoekje. Daarvoor wordt het beeld gebruikt van een pijl in een pijlkoker: hij zal straks een cruciaal instrument zijn in de hand van de schutter, maar hij staat niet nu alvast te schitteren en indruk te maken. De pijl in de koker lijkt geen enkel aandeel te hebben in de strijd en heeft er ook geen zicht op, het lijkt zinloos om scherp te blijven, en toch moet dat, want er komt een moment dat hij het licht zal zien, uitgezonden wordt en doel zal treffen. Gelukkig wisselt dan het beeld: niet voor een dodelijke missie, maar om licht voor alle volken te zijn wordt Gods knecht uitgezonden. Het is alleen moeilijk om in die missie te blijven geloven, in de donkere tussentijd tussen voorbestemming en voltooiing.

Hoe resoneert deze profetie in de evangeliëlezing uit Matteüs 4? Daar wijkt Jezus uit naar Galilea als de Doper gevangengenomen is. Hij kan niet schitteren in het centrum van het joodse leven, in het land van Juda en Jozef. Hij moet vertoeven aan de duistere rafelrand, waar de slavinnenzonen Zebulon en Naftali huizen. Je zou dat als een verbanning kunnen beleven, of in termen van Jesaja 49: de pijl die vliegen wil, blijft opgesloten in de donkere koker. Maar Matteüs citeert hier andere zinnen uit Jesaja, waardoor het effect omgekeerd is: niet Jezus blijft in de schaduw, maar de duisternis wordt door Hem verlicht. Galilea is geen duister ballingsoord, maar een uitvalsbasis voor het licht dat in Sion moet gaan stralen.

Je ziet het in de loop van de lezing gebeuren: eerste woorden, eerste volgelingen, en dan breidt het nieuws zich uit en het volk stroomt toe. Jeruzalem staat in het rijtje van alle oorden van waaruit de mensen Jezus gaan volgen. De pijl is niet opgeborgen, het licht is niet achter de hand gehouden. De missie is begonnen, het heil ontluikt. 'Ga in een ander perspectief staan (*metanoëite*), het koningschap van de hemelen is nabijgekomen', zo spreekt Jezus letterlijk de Doper na (Mat. 3,2; 4,17).

Het lijkt roepen in de woestijn te zijn, zoals ook de Godsknecht in Jesaja 49 het al als vergeefse moeite beleefde om zijn roeping te volgen. De Doper wordt opgesloten en later vermoord, en zal zelfs daarin een wegbereider van de Heer blijken te zijn, want ook Jezus zal ter dood gebracht worden. Maar wie de boodschapper doodt, is daarmee niet van de boodschap af. Het komende licht is niet te stuiten.